

תמונת סקולוג
מאגזין (1988)

בג"צ 7869 / 98

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

העותרים:

1. קל"ף - קהילה לסביבת פמיניסטית
2. האגודה השיתופית קיבוץ תובל
3. האגודה לזכויות האזרח בישראל
4. אגודת ההומוסקסואלים הלסביות והביסקסואלים בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד עירא עדן ו/או דן יקיר
 שכתובתם לצורך מסירת כתבי בי-דין הינה:
 האגודה לזכויות האזרח בישראל
 ת"ד 35401, ירושלים
 טל: 02-6521218 פקס: 02-6521219

- נ ג ד -

המשיב:

שר החינוך התרבות והספורט
 רח' זבורה הנביאה 2, ירושלים 91911

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזה עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיב (להלן: "השר"), ומורה לו ליתן טעם מדוע לא יתיר לעותרים 1-2 להשתתף כיריד חומרי למידה והפעלות שעורך משרד החינוך בנושא "הזכות לכבוד והחובה לכבד" במהלך חג החנוכה (להלן: "היריד"), ולהציג בו חומרי למידה וסדנאות בתחומים הקשורים לנושא היריד, בהקשר ללסביות והומוסקסואלים במערכת החינוך.

בקשה לקיום דיון דחוף

עניינה של עתירה זו הוא בסירובו של השר לאפשר לעותרים 1-2 להציג חומרי למידה וסדנאות בנושא ההומוסקסואליות והלסביות במסגרת היריד שיתקיים בימים 15-17.12.98.

כפי שיפורט להלן, החלטתו הנ"ל של השר אינה עולה בקנה אחד עם נושא היריד, קרי: "הזכות לכבוד והחובה לכבד", החל גם על אלה השונים באורח חייהם ו/או בנסיות ליבם משל השר. כמו כן לוקה החלטת השר בשורה של פגמים חמורים, באשר היא גורמת לפגיעה קשה בכבוד ובחופש הביטוי של ההומוסקסואלים והלסביות, מפלה אותם באופן בוטה על רקע נטייתם המינית, ומהווה השתקה בלתי סבירה של מגזר נרחב זה ושלילת זכותו להביא את דברו בפני הציבור במסגרת היריד במטרה להביא ליתר פתיחות וסובלנות בחברה. החלטת השר פוגעת גם בזכותם של ציבור אנשי החינוך ובאי היריד לקבל מידע החיוני להם לשם התמודדות עם צרכיהם ומצוקותיהם של בני הנוער ההומו-לסבי במערכת החינוך.

העותרים פנו לשר וביקשוהו לחזור בו מהחלטתו. בפניותיה של העותרת 1 לשר ולנציגיו צויין, כי מאחר ומועד היריד קרב ובא, הרי שנדרשת הכרעה דחופה בעניין, אך למרות זאת בחר השר להשהות את מתן תשובתו, וזימן את נציגות העותרת 1 לפגישה עימו רק ליום 13.12.98 בשעה 14:30, קרי: כ-34 שעות בלבד לפני פתיחת שערי היריד.

מפאת כבוד השר, ובשל תקוות העותרת 1 כי במהלך הפגישה עימו הוא יתרצה ויחזור בו מעמדתו, וכן נוכח תובת העותרים למצות את ההליכים המנהליים בטרם יפנו לבית משפט נכבד זה - נעתרה העותרת 1 להזמנת השר לקיים עימו פגישה, הגם שזו נקבעה על ידו למועד כה מאוחר. ואולם, תקוותה של העותרת 1 להסדרת הפרשה על דרך ההיזברות נתבדתה, ובמהלך הפגישה הודיע השר, כי הוא עומד על דעתו למנוע את הצגת עניינם של לסביות והומוסקסואלים ביריד.

בנסיבות אלה, כאשר עקב עיכוב השר במתן תשובתו לפניות העותרים עד לשעות ספורות לפני תחילת היריד, נבצר מהם להגיש עתירה זו מבעוד מועד, והם הועמדו, בעל כורחם, בסד זמנים דחוק - לא יאה זה ראוי כי הדבר יעמוד להם לרועץ. מאחר ובאם עתירה זו לא תידון בדחיפות, היא תהפוך לאקדמית גרידא ולא יאה בה כדי לסייע לעותרים 1-2 לקבל את הסעד המבוקש - יתבקש כב' בית המשפט לקבוע מועד דחוף לדיון בעתירה.

ואלה נימוקי העתירה:

פתח דבר

"העידן בו אנו חיים, מטפח את זכויות הפרט ונושא את דגל ההבנה, הסבלנות והסובלנות כלפי מיעוטים וחריגים; הנמנים על הקהילה החד-מינית... כחריגים אחרים, גם הם מהווים חלק אינטגרלי מהמסגרת החברתית שלנו, וכל עוד לא ניתן להצביע על סיבה מיוחדת המצדיקה הצרת צעדיהם וצמצום זכותם להציג את אורח חייהם ותוויותיהם בפני הציבור, אין לשלול זאת מהם."

(דברי כב' השופט קדמי בבג"צ 273/97 האגודה לשמירת זכויות הפרט ואת 'נ' שר החינוך - טרם פורסם (להלן: "פרשת קלפים פתוחים"), בעמ' 5).

--- מצ"ב העתק פסק הדין בפרשת 'קלפים פתוחים' - יסומן "א".

מתברר, כי גם לאחר שבית משפט נכבד זה כבר דחה, בפרשת 'קלפים פתוחים', מכל וכל את עמדת השר לגבי סוגיית חופש הביטוי בהקשר להומוסקסואלים ולסביות, והורה לשר דאז להסיר את התנגדותו לשדר במסגרת הטלביזיה החינוכית תוכנית בסדרה 'קלפים פתוחים' שדנה בנוער הומו-לסבי - לא חל כל שינוי בעמדת משרד החינוך. וכך, בחלוף כשנה בלבד מאז נפסק באופן ברור וחד משמעי, כי אין לשלול את זכותו של מגזר נרחב זה להציג את אורח חייו וחוויותיו בפני הציבור, נאלצים העותרים לשוב ולפנות לבית משפט נכבד זה בבקשה כי יורה את השר דרך, ויצווה עליו, בשנית, לחדול להפלות את ציבור הלסביות והומוסקסואלים ולהימנע מלהשתיק את קולם.

אלא שדומה, כי בזו הפעם חמורים הדברים שבעתיים, שכן קיפוחם של הלסביות וההומוסקסואלים נעשה כעת דווקא בהקשר להשתתפות ביריד שעורך משרד החינוך תחת הכותרת "הזכות לכבוד והחובה לכבד", אשר נבחר להיות הנושא המרכז של המשרד לרגל שנת היובל למדינת ישראל, ודווקא בשעה שהעולם כולו חוגג מלאת 50 שנה להכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, אשר מעמידה את כבוד האדם ואת הזכות העומדת לכל אשה ואיש לשוויון, בראש הערכים האוניברסליים שאותם קידשו אומות תבל.

וכן, תוך רמיסת עקרונות היסוד של הדמוקרטיה ותוך התבססות על דעות קדומות וסטריאוטיפים שמקומם לא יכירנו (גם לפי פסיקת בית המשפט הנכבד) - משתמש השר שלא כדין בכח השלטוני שהופקד בידינו על מנת לשוב ולהכתים ציבור גדול של אזרחי ישראל, לדכאם ולהחביאם ב'ארון', תוך התכתשות לחובתו, כשר חינוך במדינה דמוקרטית, לתנך לפתיחות וסובלנות כלפי מיעוטים, לקדם את ערכי הפלורליזם וקבלת השונה, ולדאוג לצרכיהם וזכויותיהם של כלל הנמנים על מערכת החינוך, לרבות ההומוסקסואלים והלסביות.

חלק א': הרקע העובדתי

1. העותרות 1, 3 ו-4 הינן עמותות, העוסקות, בין היתר, בקידום זכויותיהם של הלסביות וההומוסקסואלים בישראל ובמיגור דעות קדומות וסטריאוטיפים כלפיהם, בין היתר, באמצעות פעילות חינוכית והסברתית למורים ותלמידים בבתי ספר ובמוסדות חינוכיים.

2. העותר 2 הינו קיבוץ אשר מפעיל גוף חינוכי תחת השם "מרכז הסמינרים תובל". גוף חינוכי זה עוסק מזה מספר שנים בהעברת סדנאות וימי עיון בבתי ספר תיכוניים בנושאים שונים, ובין היתר, בנושא הלסביות וההומוסקסואליות בגיל ההתבגרות ובנושא מחלת האיידס והדרכים למונעה.

3. במהלך חודש אוקטובר 1998 או בסמוך לכך פירסם משרד החינוך מודעות בעתונות הקוראות לציבור הרחב להציג חומרי למידה, הפעלות, מופעים והצגות בנושא "הזכות לכבוד והחובה לכבד", וזאת במסגרת יריד שמקיים המשרד בירושלים במהלך תופשת החנוכה, בימים 15-17.12.98. בנוסף הוזמן הציבור הרחב, באותן מודעות מטעם משרד החינוך, לפרסם חומרי למידה והפעלות בקטלוג שיפיק המשרד בעקבות היריד.

---- מצ"ב המודעה שפרסם משרד החינוך בעתונות - תסומן "ב".

4. לבקשת העותרת 1, נשלחו לה טפסים להשתתפות ביריד, לעריכת סדנאות במהלכו וכן לפרסום בקטלוג שמפיק משרד החינוך. בדפי ההסבר שצורפו למעוניינים להשתתף ביריד נאמר כדלקמן:

"ביריד יציגו כ-100 גופים את חומרי הלמידה וההפעלות שפיתחו בנושא המרכז השנתי, ויאפשרו לאנשי החינוך להיחשף לחומר הרב והמגוון, ולבחור מתוכו את החומרים וההפעלות המתאימים למוסדות החינוך שלהם."

---- מצ"ב דפי ההסבר שנשלחו למעוניינים להשתתף ביריד - יסומנו "ג".

5. בטפסים שיועדו למעוניינים לפרסם חומרי למידה ופעילויות בקטלוג שמפיק משרד החינוך, פורטו 28 נושאים שונים שיכללו בקטלוג, וביניהם: חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, זכויות האדם והאזרח, כבוד האדם בבית הספר, כבוד לאנשים בעלי צרכים מיוחדים, כבוד לזקן, כבוד בין המינים, כבוד האדם בתקשורת וחופש הביטוי, כבוד לבעלי חיים, כבוד לסביבה ולטבע, כבוד לרכוש וכד'.

----- מצ"ב דפי ההסבר שנשלחו למעוניינים לפרסם בקטלוג - יסומנו "ד".

6. עוד על מגוון הנושאים שיוצג ביריד ניתן ללמוד מהמודעות שמפרסם משרד החינוך בעתונות בימים אלה לקראת פתיחת היריד.

----- מצ"ב מודעת משרד החינוך אודות היריד - תסומן "ה".

7. ביום 8.11.98 פנתה העותרת 1 למשרד החינוך בבקשה להשתתף ביריד, וזאת בשני האופנים הבאים:

א. הצבת דוכן שבו יוצגו חומרי למידה והפעלות בנושא לסביות והומוסקסואליות, לרבות חוברת הכוללת הצעות לימי עיון, הרצאות והפעלות בנושא, וכן חוברת המקבצת מספר מאמרים שנכתבו בנושא בתחומי החינוך, העבודה הסוציאלית, הסוציולוגיה והפסיכולוגיה.

ב. העברת סדנא בנושא "התמודדות עם נושא ההומוסקסואליות והלסביות בכיתה" ע"י עובדות סוציאליות. בטופסי ההרשמה נאמר כי סדנא זו נועדה להעלות את המודעות לסטריאוטיפים ולדעות הקדומות לגבי נושא זה, לבחון כיצד המתנכיים מתמודדים עם עמדותיהם האישיות ועם עמדות התלמידים בכיתה לגביו, ולהציג מערכי שיעור לדוגמא.

----- מצ"ב בקשת העותרת 1 להשתתף ביריד - תסומן "ו".

----- מצ"ב חלק מחומרי הלמידה אותם מבקשת העותרת 1 להציג ביריד - יסומנו "ז/1-2".

8. במכתב מיום 18.11.98 הודיע יו"ר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, פרופ' עוזר שילד, לעותרת 1, כי בקשתה להשתתף ביריד נדחתה, וזאת משום שמשרד החינוך מבקש ליתן קדימות לשלושת הנושאים הבאים:

א. היחסים בתוך המוסד החינוכי, קרי: בין מורים לתלמידים ובין מורים לבין עצמם ובין תלמידים לבין עצמם.

ב. השסעים המרכזיים בחברה הישראלית, קרי: בין יהודים לערבים ובין תילונים לדתיים.

ג. המשפחה המולידה צאצאים.

לטענת פרופ' שילד, מאחר ועניינם של הלסביות וההומוסקסואלים אינו נכלל בין הנושאים הנ"ל, שאותם מבקש משרד החינוך לקדם, הרי שאין מקום להשתתפותם ביריד.

----- מצ"ב מכתבו של פרופ' שילד לעותרת 1 - יסומן "ח".

9. ביום 29.11.98 פנתה העותרת 1 במכתב לפרופ' שילד, בו ביקשה ממנו לחזור בו מהחלטתו ולהתיר לעותרת 1 להשתתף ביריד, וזאת הן משום, שבניגוד לטענתו, נושא הלסביות וההומוסקסואליות עונה גם עונה לקריטריונים שאותם מכקש משרד החינוך לקדם, והן משום שהסירוב להתיר הצגת נושא זה ביריד פוגע קשות בכבודם של הלסביות וההומוסקסואלים ומפלה אותם באופן בוטה לעומת מגזרים אחרים שהשתתפותם ביריד אושרה. עוד ציינה העותרת 1 במכתבה לפרופ' שילד, כי שאיפת משרד החינוך לתת קדימות 'למשפחה המולידה צאצאים' מהווה קריטריון פסול ובלתי רלבנטי לעניין הנדון, שכן לא יעלה על הדעת שזכותו של מגזר כלשהו להציג את עניינו ביריד חינוכי העוסק בזכות לכבוד והחובה לכבד - תיגזר ממידת פוריותו.

----- מצ"ב מכתבה של העותרת 1 לפרופ' שילד - יסומן "ט".

10. השר (ו/או מי מטעמו) נמנע מלזכות את העותרת 1 במענה בכתב לפנייתה, והוא נדרש לנושא רק כאשר התבקש להתייחס אליו בתכניתה של שלי יחימוביץ "הכל דיבורים" בקול ישראל. בעימות רדיופוני שנערך בין השר לבין דוברת העותרת 1, הגב' מיכל עדן, ביום 2.12.98, שב השר והדגיש את ערכי המשפחה המסורתית ואת רצונו לעודדם, מבלי שעמד על הקשר בין אלה לבין השתתפותה של העותרת 1 ביריד. יחד עם זאת הציע השר להיפגש עם נציגות העותרת 1 ולדון עימן בפרשה.

----- מצ"ב תמלול הראיון הרדיופוני - יסומן "י".

11. ביום 3.12.98, מיהרה העותרת 1 להודיע לשר, כי היא נענית ברצון להצעתו לקיים פגישה, והוסיפה, כי מאחר ומועד היריד קרב ובא, הרי שהשר מתבקש לקיימה בדחיפות, כבר בתחילת השבוע שיחל ביום 6.12.98.

----- מצ"ב מכתב העותרת 1 לשר - יסומן "יא".

12. למרות שהעותרת 1 הדגישה את הדחיפות הנובעת לקיום הפגישה, בחר השר לקובעה רק ליום 13.12.98 בשעה 14:30, קרי: כ-34 שעות בלבד לפני פתיחת שערי היריד, ורק אז, במסגרת פגישה זו, הודיע השר, כי אין כדעתו לאפשר לעותרת 1 להשתתף ביריד.

13. בנפרד מפניית העותרת 1, פנה גם העותר 2 בבקשה להשתתף ביריד ולהציג תומרי למידה והפעלות במגוון נושאים, וכיניהם נושא ההומוסקסואליות והלסביות בגיל ההתבגרות ומחלת האיידס. בתחילה סירב משרד החינוך גם לבקשת העותר 2, אך לאחר מכן הותר לו להשתתף ביריד, ובלבד שימנע במפגיע מלהציג תומרי למידה בנושא הנטיה החד מינית.

14. ביום 9.12.98 פנה לשר גם היועץ המשפטי של העותרת 4, עו"ד ד"ר אייל גרוס, מחה על סירובו של השר להציג את נושא ההומוסקסואליות והלסביות ביריד, וביקש ממנו לפעול באופן מיידי לתיקון המעוות ולאפשר לעותרים 1-2 להציג נושא זה ללא סייגים, המתנגשים הן עם הזכות לכבוד והחובה לכבד העומדת ביסוד היריד, והן עם פסיקת בית משפט נכבד זה בפרשת 'קלפים פתוחים'. גם פנייה זו לא זכתה לכל מענה מאת השר או מי מטעמו.

----- מצ"ב מכתבה של העותרת 4 לשר - יסומן "יב".

15. למיטב ידיעת העותרים, בעוד השר מונע מהעותרים 1-2 להשתתף ביריד ולהציג בו חומרי למידה בנושא הלסביות וההומוסקסואליות, הוא אישר את השתתפותם ביריד של גופים רבים העוסקים במגוון נושאים, וביניהם: שוויון בין המינים, איכות הסביבה, ואפילו היחס לנעלי חיים. ללמדנו כי לדידו של השר כל הנושאים כשרים, למעט עניין הנטייה החד מינית.

16. יצויין כי העותרת 1 פנתה למרכזת היריד מטעם משרד החינוך, הגב' דליה גורן, וביקשה לקבל את רשימת הארגונים המשתתפים ביריד, אך בקשה זו נתקלה בסירוב.

17. עוד יצויין כי אין זו הפעם הראשונה בה מביע משרד החינוך את הסתייגותו הבוטה מהתייחסות לנושא הלסביות וההומוסקסואליות בהקשר לזכות לכבוד. בגישה דומה נקט משרד החינוך לפני תודשים ספורים, כאשר סירב להתיר ללסבית או להומוסקסואל להשתתף בפאנל בנושא "כבוד האחר", אשר אורגן ע"י העותרת 3, ואשר אמור היה להפגיש ציבור של מתנכים ותלמידים עם מגוון רחב של מיעוטים (נשים, בני אדם עם מוגבלויות, לסביות והומוסקסואלים, ערבים ומזרחים) בכדי לבחון את המשמעויות השונות של המונח 'כבוד האדם' בהקשר לקבוצות אלה, ולהכין את תחושת ה'אחרות' ואת הפגיעה בכבוד הנגרמת לבני אותן הקבוצות בשל התייחסות החברה אליהם.

למרות שמלכתחילה אישר משרד החינוך את עריכת הפאנל ביום 23.8.98 במחוז הצפון, הרי שלאחר מכן הוא היתנה לפתע את קיומו בכך שלא ישותפו בו הומוסקסואל או לסבית. כאשר העותרת 3 סירבה להתניה זו, הודיע משרד החינוך כי הינו מבטל את הפאנל כולו.

----- מצ"ב תכתובות של העותרת 3 עם משרד החינוך בעניין הפאנל - יסומן "ג/1-2".

18. בניסבות אלה, לא נותר לעותרים אלא לפנות לבית משפט נכבד זה על מנת שיוורה לשר לאפשר לעותרים 1-2 להשתתף ביריד ללא תנאי ולהציג בו חומרי למידה וסדנאות בתחומים הקשורים לנושא היריד, בהקשר ללסביות והומוסקסואלים.

חלק ב': על הלסביות וההומוסקסואליות

19. בטרם נדון באי סבירותה הקיצונית של החלטת השר שלא להתיר לעותרים 1-2 להציג ביריד חומרי למידה העוסקים בלסביות והומוסקסואלים, מן הראוי להבהיר מספר נתונים אודות הציבור הנ"ל ואודות השינויים שחלו בשנים האחרונות בהתייחסות המשפט והחברה כלפיו. יפים לעניין זה דברי כב' השופטת דורנר בבג"צ 721/94 אל על נתיבי אויר לישראל נ' דנילוביץ, פ"ד מח(5) 749 (להלן: "בג"צ דנילוביץ"):

"נראה לי כי אי אפשר להכריע בעתירה שלפנינו ללא התייחסות לשינויים שחלו בנורמות חברתיות בישראל ביחס להומוסקסואליות." (עמ' 778).

שינויים אלה בתפיסה החברתית באו לידי ביטוי במשפט בעולם המערבי, ובני זוג הומוסקסואלים זכו לשוויון, הכל בהתאם לנורמות חברתיות שבכל מדינה ומדינה." (עמ' 779).

20. עמד עם כך גם כב' השופט קדמי בפרשת 'קלפים פתוחים' באומרו:

"בעולם המתקדם לעבר שנות האלפיים, תופעת החד-מיניות - הומוסקסואלים ולסביות - כשלעצמה, שוב אינה מבטאת 'סטייה' שיש להוקיעה, לגנותה ולהילחם בה; ועל אף אי ידיעת מקורה המדוייק של התופעה - מגלים כלפיה הבנה וסובלנות." (נספח א, בעמ' 5).

21. יש לזכור, כי מדובר בציבור גדול ורב. מחקרים שנערכו בארה"ב (ואשר יש להניח כי תקפים בכל מקום אחר), מראים כי הלסביות וההומוסקסואלים מהווים 2-10% מכלל האוכלוסייה. גם אם נקבל את הנתון הנמוך ביותר - עדיין מדובר בלמעלה ממאה אלף בני אדם בישראל.

KINSY "SEXUAL BEHAVIOR IN THE HUMAN MALE" PHILADELPHIA: W.B SAUNDERS 1948.
MASTERS & JOHNSON, "HUMAN SEXUAL RESPONSE" BOSTON: LITTLE BROWN 1966.

22. במשך הדורות נרדפו ההומוסקסואלים והלסביות עד תורמה, והשתרשו כנגדם דעות קדומות וסטריאוטיפים שליליים. למרות הרדיפות הקשות, הזה-לגיטימציה הבוטה והנסיגנות העיקשים להתביא אותם ב'ארון' ולהצניע את עצם עובדת קיומם - הלסביות וההומוסקסואלים היו והינם חלק אינטגרלי מהחברה, על כל מגזריה. הם מחזיקים במשרות מגוונות, מקיימים חיי משפחה עם בני/בנות זוגם/ן, ורבים מהם אף מביאים ילדים לעולם במסגרת משפחות הומו-לסביות.

23. יחד עם זאת, בשל הדיכוי רב השנים, תוסר הסובלנות והיחס השלילי הרווח בתוגים רבים בחברה כלפי האהבה החד-מינית, הרי שהומוסקסואלים ולסביות רבים סובלים ממצוקה אישית וחברתית רבה. מצוקה זו הינה גם מנת חלקם של נערים ונערות רבים, המגלים את נטיותיהם המיניות ועקב כך הופכים לעיתים קורבן להתעללויות נפשיות ואף לאלימות פיזית ומילולית מצד החברה. לא מעט בני נוער נדחים ע"י משפחותיהם ומושלכים מבתיהם לאחר שמתגלה נטייתם המינית. רבים מהם סובלים ממשבר קשה בגיל ההתבגרות עקב המסרים הקשים שמשדרת להם החברה. הם מתקשים לבטא את עצמיותם בפני חבריהם ומוריהם ההטרוסקסואלים, שכן הללו אינם מודרכים כיצד להתמודד עם בעלי הנטייה המינית השונה, ובמקום לתמוך בבני הנוער ההומו-לסבי הם הופכים אותם לאחת מנודים, מבוזים ומוחרמים.

24. כל אלה גורמים להומוסקסואלים וללסביות הצעירים תחושת בדידות ותסכול נוראה. לא יפלא, איפוא, שמחקרים מגלים שלמעלה משליש ממקרי ההתאבדויות בקרב הנוער נעשים על רקע הקושי להתמודד כראוי עם ההומוסקסואליות ועם יחס החברה כלפיה.
TREMBLAY "THE HOMOSEXUALITY FACTOR IN THE YOUTH SUICIDE PROBLEM",
PRESENTED AT THE SIXTH ANNUAL CONFERENCE OF THE CANADIAN ASSOCIATION FOR
SUICIDE PREVENTION, BANFF, ALBERTA, OCTOBER 11-14, 1995.

25. נתונים אלה הניאו גם את משרד החינוך להכיר בתשיבות הנוזעת להתייחסות לבני הנוער הלסביות וההומוסקסואלים. לשם כך הוציא המשרד, בשנת 1995, חוברת העוסקת בנטייה החד-מינית ומיועדת ליועצים ולמתנכים. החוברת הוכנה ע"י אנשי מקצוע (פסיכולוגים, מתנכים ויועצים) מהיחידה לחינוך מיני וחינוך לחיי משפחה ומהשירות הפסיכולוגי הייעוצי (שפ"י) במשרד החינוך.
---- מצ"ב העתק העמודים הרלבנטיים מהחוברת - יסומנו "יד".

26. החוברת מציגה את הקשיים העומדים בפני מתכגרים הומוסקסואלים ולסביות, בעת גילוי נטייתם המינית, בתהליך היציאה מהארון ובעת הגילוי להוריהם, חבריהם ומוריהם. החוברת מנפצת כמה מהמיתוסים ומהדעות הקדומות כלפי ההומוסקסואלים והלסביות, ומצביעה על בורות והעדר מידע אמין אודות הנושא כסיבה המרכזית לעמדה השלילית הקיימת בציבור כלפיהם. וכך נכתב בחוברת:

"את עמדות החברה כלפי הומוסקסואלים ולסביות ניתן לראות בהקשר הכולל של דעות קדומות ועמדות סטריאוטיפיות... חשוב לציין שכל המחקרים שבדקו את נושא ההומופוביה מצאו שהיכרות וקשר עם הומוסקסואלים ולסביות הוא האמצעי היעיל ביותר לשינוי עמדות סטריאוטיפיות ולהפחתת ההומופוביות... ידוע שתוסר ידע מהווה קרקע פוריה לצמיחתם של מיתוסים ותפיסות מוטעות." (עמ' 14-15).

27. הנה כי כן, נודעת תשיבות תינוכית רבה לאפשר להומוסקסואלים והלסביות להציג עצמם במסגרת היריד בפני הגורמים השונים במערכת החינוך. זאת הן על מנת להקל על בני הנוער ההומו-לסבי בהתמודדותם אל מול החברה, והן על מנת ליתן למורות/ים והתלמידות/ים ההטרוסקסואליות/ם את האפשרות להיחשף לעולמם של בעלי נטייה מינית שונה משלהם, לראות כי מדובר בתופעה אנושית רווחת, ולרכוש כלי עזר חשובים בהתמודדות עם המצוקות הקשות בהם נתקל לא אחת הנוער ההומו-לסבי.

28. ואולם, השר מבכר לשמר דווקא את הסטריאוטיפים כנגד הלסביות וההומוסקסואלים, ועושה כל שלאל ידו כדי לשמור את הציבור בכורותו ולמנוע ממנו מידע שעשוי להפיג את הדעות הקדומות בנושא, בסוברו כי ע"י כך יביא לדיכוי התופעה. עמדה זו כבר נשללה מכל וכל ע"י כב' השופט קדמי בפרשת 'קלפים פתוחים' (נספח "א" בעמ' 5):

"נכון הדבר - מבלי לנקוט עמדה בעניין זה - שיש הסוברים שתופעה זו אינה רצויה והיא אף מזיקה, ברם, אין בכך כדי להצדיק התעלמות ועצימת עיניים בפני קיומה של התופעה, ומכל מקום, קשה לראות בהדחת התופעה והפיכת הדיון בה ל'טאבו', אחד האמצעים האמורים... הסתגרות והוקעה ללא היכרות והבנה, לא תבאנה, כך נראה לי, לתוצאות שהמבקשים לצמצם את התופעה - רוצים בהן; והתעלמות ואיסור גורף ללא הנמקה, לא יעמדו, בעולם של היום, כנגד הסקרנות, הפתיחות והרצון לדעת..."

הטיעון המשפטי

29. החלטת השר לטרב לבקשת העותרים 1-2 להציג ביריד תומרי למידה הקשורים בנושא הלסביות וההומוסקסואליות לוקה בשורה של פגמים חמורים, שכל אחד מהם, וודאי שבהצטרבם יחדיו, מחייבים את התערבותו של בית המשפט הנכבד. מדובר בהחלטה בלתי סבירה בעליל, אשר לוקה בשיקולים זרים ופסולים, ופוגעת הן בזכות לכבוד של הלסביות וההומוסקסואלים, הן בחופש הביטוי שלהם, הן בחופש קבלת המידע של כלל ציבור המשתתפים ביריד ושל אנשי החינוך, והן בעקרון השוויון, באשר החלטת השר מפלה את הלסביות וההומוסקסואלים לעומת המגזרים הרבים האחרים שיהיו מיוצגים ביריד.

להלן יעמדו העותרים על כל אחת מהעילות לפסילת החלטת השר:

חלק ג': החלטת השר הינה בלתי סבירה בעליל

30. כאמור, סירוב השר לאפשר לעותרים 1-2 להציג ביריד תומרי למידה הנוגעים ללסניות והומוסקסואלים, נובע מרצונו ליתן קדימות לשלושת הנושאים המפורטים בסעי' 8 לעיל. העותרים אינם חולקים על סמכותו של השר לקבוע סדרי עדיפויות לפעילות משרדו, אך ככל סמכות שלטונית גם סמכות זו הינה מוגבלת, והשר רשאי להפעילה אך ורק בהתאם לעקרונות המשפטיים המחייבים כל רשות שלטונית, ובאופן שהחלטותיו תעמודנה באמת המידה של סבירות ולא תנבענה משיקולים זרים ופסולים.
31. כפי שיפורט להלן, לא כך נהג משרד החינוך בעניין היריד, באשר אף לא אחת משלוש הקדימויות שפורטו במכתב מיום 18.11.98 (נספח "ח" לעיל), שבהן ניסה לתלות את סירובו לאפשר ללסניות ולהומוסקסואלים להיות מיוצגים ביריד - אינו מצדיק את ההחלטה למנוע מהעותרים 1-2 להשתתף ביריד. קל וחומר, כאשר בין העניינים שיוצגו ביריד נמנים מספר רב של נושאים אשר אף הם אינם נוגעים לאיזה מהקדימויות שקבע משרד החינוך.
32. בטרם נבחן אחת לאחת את הקדימויות אותן פירט השר - נזכיר כי במוזעות שפירסם משרד החינוך בעתונות לקראת היריד, כלל לא צויינה כוונתו להעניק ביריד קדימות לנושא כלשהו, ומוזעות אלה קראו לציבור הרחב להשתתף ביריד ללא כל הגבלה לגבי הנושא שיציגו, ובלבד שזה יעלה בקנה אחד עם הנושא המרכזי, קרי: "הזכות לכבוד והתחנה לכבוד" (ר' סעי' 4-5 ונספח "ב-ג" לעיל). אין חולק כי הצגת ענייניו של מגזר שהינו מקופח ומושפל לאורך כל ההסטוריה עולה בקנה אחד עם הזכות לכבוד, החובה לכבוד, ומידת הסובלנות שבה יש לנהוג ב'אחר'.
33. עוד על העובדה כי מלכתחילה כלל לא תשב השר להגביל את נושאי היריד, ניתן ללמוד ממגוון הנושאים (28 במספר) בהם אמור לעסוק הקטלוג שיפיק משרד החינוך בעקבות היריד. גם בדפי ההסבר אודות קטלוג זה לא מצאנו ולו רמז על רצון השר ליתן עדיפות לנושא כלשהו, קל וחומר לייחדו לרשימה סגורה של נושאים. נהפוך הוא, הקטלוג מיועד להכיל מגוון מקיף של נושאים הנוגעים לזכות לכבוד (ר' סעי' 5 ונספח "ד" לעיל).
34. משנמנע השר לסייג את פנייתו לציבור הרחב ולציין כי היריד ייחד לציבורים מסויימים (כגון: "המשפחה המולידה צאצאים"), והעלה נימוק דל זה רק לאחר שהעותרת 1 פנתה אליו בבקשה להשתתף ביריד, הרי שדי בכך כדי ללמדנו, כי מדובר בנימוקים פסולים וזרים, שכל יעודם לשמש כסות לגישתו החשוכה והמפלה של השר כלפי לסניות והומוסקסואלים ולמנוע את השתתפותם ביריד. הא ותו לא.
35. יתרה מכך, בלב העותרים מתגבש החשש כי השר עשה כל שלא ידו לא רק בכדי להוציאם מקרב הארגונים המשתתפים ביריד, אלא גם על מנת למנוע מהם לעתור לבית משפט נכבד זה בכדי שיתערב בהחלטתו. תחושה קשה זו נובעת מהעובדה שהשר נמנע מלהשיב לפניית העותרת 1 מבעוד מועד, ותחת זאת בחר לזמן את נציגותיה לפגישה עימו במועד כה סמוך לתחילת היריד (כ-34 שעות לפני פתיחת שעריו), וזאת למרות שהעותרת 1 ציינה בפניו את הדחיפות שבעריכת הפגישה עימו, והתריעה על כוונתה לעתור לבית משפט נכבד זה במידה ולא תאושר השתתפותה ביריד (נספחים "ט" ו-"יא" לעיל).

36. בנסיבות אלה, נוצר הרושם כי תשובת השר ניתנה במועד כה מאוחר מתוך כוונה ברורה ומחושבת לסכל את אפשרות העותרים לקבל סעד מכיית המשפט הנכבד. דומה כי השר הסתמך על כך שהעותרים מחוייבים במיצוי ההליכים המנהליים בטרם יפנו לערכאה נכבדה זו, וידע כי ככל שיעכב את מתן תשובתו לעותרים כך יגדל הסיכוי להיווצרות מעשה עשוי, בכתינת "הכלבים" ינבחו והשירה תעבור". בית המשפט הנכבד יתבקש לראות במגמה זו של השר משום התנהגות שאינה עולה בתובתו לנהוג בתום לב כלפי אלה הנדרשים למוצא פיו בכדי לכלכל צעדיהם.

התלטת השר ליתן קדימות ל'משפחה המולידה צאצאים'

37. דומה כי המקומם והפסול ביותר מבין נימוקי השר הינה הקישור המופרך שערך בין רצונו לעודד את 'המשפחה המולידה צאצאים' לבין השתתפות העותרים 1-2 ביריד. אף לו היינו יכולים, בדוחק רב, לקבל את הטענה כי עידוד הילודה, כשלעצמה, הינה מטרה חינוכית ראויה, ברור כי אין לשלול זכות מזכויותיו של מאן שהוא אך משום שאינו מביא ילדים לעולם (בין אם אינו יכול ובין אם אינו תפץ).

38. לא נהיר מה קשר מצא השר בין מידת פוריותו של אדם זה או אחר לכין זכותו של מגזר שלם באוכלוסיה להציג את עניינו בפני הציבור (ועוד במסגרת יריד העוסק בזכות לכבוד והחובה לכבד)? האם לדידו של השר, כבודו של אדם נגזר ממספר ילדיו? האם בעיני השר, אדם שנמנע מלמלא את מצוות פרו ורבו, סלולה הדרך לרמוס את כבודו והוא אינו זכאי עוד לבטא עצמו בכל בן אנוש?

39. גם מהבחינה העובדתית אין השר יכול להסתמך על טיעון אומלל זה לשם הצדקת החלטתו, שהרי כידוע ישנן משפחות הטרוסקטואליות רבות שהינן תשוכות ילדים, ולעומתן משפחות לסביות רבות המגדלות באושר רב את צאצאיהן. מכאן שגם לפי אמת מידה נפסדת ופסולה זו, אין מקום לשלול את זכותם של הלסביות וההומוסקטואלים להציג את עניינם ביריד.

40. יושם אל לב, הצהרת השר בדבר רצונו לקדם את המשפחה המולידה צאצאים לא פגעה כהוא זה בנכונותו להציג ביריד שלל נושאים מגוון, שגם ביניהם לבין סוגיית הילודה אין ולא כלום, וביניהם נושאים הנוגעים לאיכות הסביבה, זכויות האדם והאזרת, שוויון בין המינים וכד'.

41. הנה כי כן, עניין לנו בטענה פסולה ובלתי רלבנטית לעניין סוגיית ההשתתפות ביריד, אשר אינה אלא אמתלה דלה וקלושה להצדקת עמדתו התשוכה של השר כלפי הלסביות וההומוסקטואלים.

התלטת השר ליתן קדימות ליחסים בתוך המוסד החינוכי

42. אין חולק, כי רצון השר ליתן קדימות לטיפול ביחסים בין מורים לתלמידים, בין מורים לבין עצמם ובין תלמידים לבין עצמם - הינו מטרה ראויה וסבירה. ואולם, בכך אין כדי לפגוע כהוא זה בזכותם של הלסביות וההומוסקטואלים להציג עניינם ביריד.

43. מאחר שנכלל מוסד תינוכי ישנו אחוז בלתי מבוטל של תלמידות ומורות לסביות ותלמידים ומורים הומוסקסואלים, וכן תלמידים שנולדו להורים הומוסקסואלים או לסביות, הרי שהיחסים ביניהן/ם לבין אלה ההטרסקסואליות/ם מהווים תלק בלתי נפרד מההוויה החברתית-תינוכית, ומחייבים את כל הנוגעים בדבר (מורים ותלמידים, הטרסקסואלים, לסביות והומוסקסואלים) להכיר נושא זה, להתמודד עימו, ובעיקר - להפיג את הדעות הקדומות הרווחות לגביו.

44. הנה כי כן, דווקא לשם קידום מטרת השר לשפר את היחסים בין הגורמים השונים המרכיבים את מערכת החינוך, ישנה תשיבות תינוכית רבה להעלאת נושא הלסביות וההומוסקסואליות ביריד ולחשיפת המחנכים ההטרסקסואלים לעולמו ולמצוקותיו של הנוער ההומו-לסבי, תוך הענקת כלי עזר חשובים שיסייעו לאנשי החינוך לתמוך בבני נוער אלה בהתמודדותם אל מול החברה.

45. כאמור לעיל, בהיעדר הדרכה חינוכית הולמת הן של המורים והן של התלמידים ההטרסקסואלים לגבי קיומן של נטיות מיניות מגוונות בחברה - מהווים בני נוער הלסביות וההומוסקסואלים לעיתים יעד למעשי נידוי וביזוי מצד חבריהם ומוריהם, הגורמים לא אחת להתאבדויות. מה לנו, איפוא, מטרה חינוכית חשובה יותר ממיגור תופעות טרגיות שכאלה, בין היתר, באמצעות ניצול כל במה, לרבות היריד, לשם הסברת הנושא ומיגור הדעות הקדומות לגביו?

התלטת השר ליתן קדימות לשסעים המרכזיים בחברה הישראלית

46. גם רצונו של השר ליתן קדימות לשסעים שבין יהודים לערבים ובין חילונים לדתיים הינו לגיטימי וראוי. ואולם, אין בו כשלעצמו כדי להצדיק את שלילת השתתפותם של הלסביות וההומוסקסואלים ביריד. שהרי הרצון לקדם נושא מסויים אינו שקול לרצון ליתן לו בלעדיות, ואינו גורר בהכרח השתקה והעלמה של כל יתר הנושאים. הן אם בין עשרות הנושאים החינוכיים שיוצגו ביריד ועשרות הדוכנים והביתנים שיוצבו בו יוקצה מקום גם למספר דוכנים שיעסקו בנושא הנטייה החד מינית - לא תיגרע כהוא זה תשיבותם ומרכזיותם של הנושאים אותם הציב משרד החינוך כראש סדר קדימויותיו.

47. יש לזכור כי בדפי ההסבר שצירף משרד החינוך למעוניינים להשתתף ביריד הודגש, כי מטרת היריד הינה לחשוף את אנשי החינוך לחומר רב ומגוון, שמתוכו יוכל כל אחד מהם לבחור את החומרים וההפעלות המתאימים למוסדות החינוך שלו (ר' סע' לעיל). הקצאת מקום צנוע לעותרים 1-2 (אשר לא ניצלו אפילו את האפשרות לבקש ביתן שלם והסתפקו בדוכן - ר' נספח "ו" לעיל), לא יחבל במטרותיו התינוכיות של השר, אלא יאפשר לממש את מטרות היריד ולהעניק לכל באי היריד את האפשרות למצוא בו את המידע המעניין אותו.

48. ואכן, הצהרת השר בדבר רצונו ליתן עדיפות לשסעים המרכזיים הנ"ל לא מנעה ממנו להתיר להציג ביריד מגוון נושאים, שאין דבר בינם לבין המתח יהודים-ערבים וחילונים-דתיים, ואף לא מנעה ממנו לקרוא לציבור לפרסם בקטלוג שיפיק משרד החינוך בעקבות היריד מגוון של נושאים הנוגעים לזכות לכבוד, לרבות איכות הסביבה, שוויון בין המינים, כבוד הזקן והיחס לבעלי חיים.

49. מכל האמור בפרק זה של העתירה עולה כי השימוש, שעשה השר בסמכותו לשם פסילת השתתפותם של העותרים 1-2 ביריד, הינו שימוש פסול ואסור בכוחו השלטוני לשם קיפוח מגזר שלם באוכלוסייה.

50. הדברים מקבלים משנה תומרה נוכח העובדה, כי בית משפט נכבד זה כבר פסל את עמדותיו אלה של השר, באופן מפורש, בפרשת 'קלפים פתוחים', שניתן לפני כשנה בלבד, ואף הוסיף דברי תוכחה ברורים ביחס לעמדת השר דאז, מר זבולון המר ז"ל, לנושא זה, כדלקמן (נספח "א", בעמ' 7):

"'חינוך' בהקשר הנדון כאן, אינו חינוך 'מודרך' מטעם, אלא 'חינוך' במשמעות הרחבה ברוח התקופה... העובדה שקיימת בחברתנו עמדה המבקשת לצמצם את תופעת הזהות החד מינית על ידי הוקעתה כאנטי חברתית - או אנטי מוסרית - אינה שוללת את הצגתה, הכרתה ולמידתה..."

חלק ד': על הפגיעה בזכות לכבוד

51. החלטת השר לשלול את זכותם של הלסביות וההומוסקסואלים להשתתף ביריד, עומדת בניגוד בוטה וציני לכותרתו של יריד זה ומטרתו, קרי: ליתן כבוד לכל אדם באשר הוא אדם. מתגבש, איפוא, החשש הכבד, כי לדידו של השר הזכות לכבוד והתובה לכבד אינן אלא סיסמאות ריקות מתוכן, וכי במקום לקדם באמת ובתמים ערכים יסודיים אלה ולצקת בהם את התכנים המתבקשים במדינה דמוקרטית, ובראשם - הסובלנות וההכרה באוטונומיה של כל אדם לבחור את אורח חייו ולבטאו כרצונו ללא אפליה - מבכר השר לקדם דווקא את המטרה הנפסדת של זיכוי כל זרץ חיים שאינה לרוחו.

52. וכך, אפילו יריד שנועד לכאורה לקדם את הזכות לכבוד - הופך בידי השר לכלי לנגח בו את הלסביות וההומוסקסואלים, להשפילם, להוקיעם ולקפחם, עד כי נשללת מהם אפילו הזכות הפשוטה להימנות על שלל הארגונים המשתתפים ביריד בנושא כבוד האדם. הטבעת אות קין שכזה על מצחה של אוכלוסייה שלמה - מהווה את אחת הפגיעות הקשות ביותר שניתן להעלות על הזעת בכבודו של אדם.

53. החלטת השר אף אינה מתיישבת עם סעיף 2 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, לפיו: "אין פוגעים בכבודו של אדם באשר הוא אדם". משזכו כבודו של אדם, כמו גם חופש הביטוי ועקרון השוויון, למעמד של עקרונות על חוקתיים, המוגנים ע"י חוק היסוד, הרי שפגיעה בהם תוכל לעמוד במבחנו של בית המשפט הנכבד, רק אם תעמוד בפיסקת ההגבלה לפי סעיף 8 לחוק היסוד. החלטת השר אינה עומדת במבחן זה.

54. תחושת ההומוסקסואלים והלסביות, כי השר האחראי על חינוך האומה רואה בהם קבוצה מוקצה מחמת מיאוס, עד כדי איסור על הצבת זוכן המציג חומרי למידה בעניינם - הינה מהתחושות המשפילות והמכזות ביותר, אשר פוגעת באופן אנוש בזהותם העצמית. תחושת השפלה זו מתעצמת כאשר בד נבד עם סירוב השר להתיר להומוסקסואלים וללסביות להציג ביריד תומרי למידה בעניינם, הוא מתיר להציג ביריד נושא ככבוד לבעלי החיים. מתברר, כי לדידו של השר זכאים הלסביות והומוסקסואלים ליתס פחות ערך אפילו מזה הניתן לבעלי חיים. הניתן להעלות על הזעת השפלה גדולה מזו של מגזר כלשהו?

חלק ה': על הפגיעה בחופש הביטוי

55. חופש הביטוי, שהינו מאבני היסוד של הדמוקרטיה ושל שיטתנו המשפטית, מצווה ליתן לכל אדם את האפשרות לביטוי עצמי ולאוטונומיה מחשבתית. בבסיסו עומדת ההכרה באדם כיצור חופשי, בעל חופש הבחירה לפתח ולעצב את אישיותו כרצונו, להגשים את עצמו ולגבש את השקפת העולם ואורח החיים הנראים לו. וכדברי כב' השופט אגרנט בפרשת קול העם (בג"צ 73/53, פ"ד ז 871, 878):

"חשיבותו של העקרון נעוצה גם בהגנה שהוא נותן לאינטרס פרטי מובהק, דהיינו, לענייניו של כל אדם, באשר הוא אדם, לתת ביטוי מלא לתכונותיו ולסגולותיו האישיות; לטפח ולפתח, עד גבול אפשרי, את האני שבו; להביע את דעתו על כל נושא שהוא חושבו כתינוני בשבילו; בקיצור - להגיד את אשר בליבו, כדי שהחיים ייראו כדאיים בעיניו."

ר' גם בג"צ 372/84 קלופפר-נוה נ' שר התינוך, פ"ד לח(3) 233, 238:

"חירות הביטוי היא תנאי מוקדם לקיומה של הדמוקרטיה ולפעולתה התקינה. השמעת הדעות החופשיות והחלפת הדעות הבלתי מוגבלת בין איש לרעהו הן בגדר תנאי שאין בלעדיו לקיומו של המשטר המדיני והחברתי, בו יכול האזרח לשקול תוך לימוד הנתונים וללא מורא, מה דרוש לפי מיטב הכנתו, למען טובתם ורווחתם של הכלל ושל הפרט..."

וכן: בג"צ 243/62 אולפני הסרטה נ' גרי, פ"ד טז 2407, 2416:

"שלטון הנוטל לעצמו את הרשות לקבוע מה טוב לאזרח לדעת, סופו שהוא קובע מה טוב לאזרח לחשוב, ואין סתירה גדולה מזו לדמוקרטיה אמיתית, שאינה מודרכת מלמעלה."

56. נוכח הקשר ההדוק שבין חופש הביטוי לפיתוח העצמיות והכבוד של האדם, הוכר חופש הביטוי כזכות על חוקתית הכלולה בהגנה שמעניק חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

ע"א 105/92 ראם מהנדסים קבלנים נ' עיריית נצרת עילית, פ"ד מז(5) 189, 201.
רע"א 2687/92 גבע נ' חברת וולט דיסני, פ"ד מח(1) 251, 265.
בג"צ 2481/93 זיין נ' מפקד מחוז ירושלים, פ"ד מח(2) 456, 468.
ע"א 4463/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד נ(4) 136.

57. זכותו של אדם להגשים את עצמו וליתן ביטוי למלוא תכונותיו חלה גם ביחס לנטיה המינית. זו מהווה חלק מרכזי מאישיותו וזהותו של אדם, ויש ליתן לכל אדם את החירות לבטאה כרצונו כך שלא יחוש כאזרח סוג ב' הנמצא על כורתו בשולי החברה.

58. זכותם של ההומוסקסואלים והלסביות לבוא לידי ביטוי ביריד אינה נופלת מזו של ציבורים אחרים. החלטה החוסמת את זכות הגישה שלהם ליריד, תוך קיפוחם ושליטת זכותם להשמיע את דברם בנושא שקיים בו עניין ציבורי נרחב ונוזעת תשיבות רבה לעסוק בו כדי לעקור מהשורש את הבורות, המאפיינת את יחסו של חלק מהציבור כלפיו - לא עולה, איפוא, בקנה אחד עם חופש הביטוי ועם חובת הרשות השלטונית לקיימו.

59. יתרה מכך, חופש הביטוי כולל לא רק את הזכות להשמיע, אלא גם את הזכות לשמוע ולקבל מידע. החלטת השר למנוע מההומוסקסואליות והלסביות להיות מיוצגים ביריד פוגעת לא רק בזכותם שלהם לבמה ראויה לדבריהם, אלא גם בזכותו של ציבור המשתתפים ביריד ואנשי התינון לקבל מידע אמין אודות תוויותיהם וחייהם של הלסביות וההומוסקסואלים, ולרכוש כלים שיסייעו להם לקבל את תלמידיהם ועמיתיהם בעלי הנטייה המינית השונה ולהתמודד כראוי עם צרכיהם ומצוקותיהם.

60. בכדי להצדיק את הפגיעה בחופש הביטוי, על שני פניו, על השר להראות כי מתקיימים הכללים הנוקשים שנקבעו בפרשת קול העם ולאחריה בפס"ד רביס, לפיהם חופש הביטוי יסוג בפני אינטרסים ציבוריים אחרים רק כאשר קיימת ודאות קרובה, כי השמעת ביטוי כלשהו יסכן את הסדר הציבורי וכאשר הפגיעה שאותו ביטוי עלולה לגרום - הינה קשה רצינית וחמורה ואין דרך אחרת למונעה אלא ע"י הפגיעה בחופש הביטוי.

בג"צ 606/93 קידום יזמות ומו"לות (1981) בע"מ נ' רשות השידור, פ"ד מח(2) 1.
בג"צ 242/82 זכרוני נ' הועד המנהל של רשות השידור, פ"ד לז(1) 757.
בג"צ 14/80 לאור נ' המועצה לבקורת סרטים ומחזות, פ"ד מא(1) 421.
בג"צ 806/88 UNIVERSAL נ' המועצה לבקורת סרטים ומחזות, פ"ד מג(2) 22.

61. בענייננו, לא קיים כל אינטרס ציבורי המצדיק לסתום את פיותיהם של הלסביות וההומוסקסואלים ולמנוע מהם להציג ביריד חומרי למידה והפעלות תינוכיות בעניינם. רצון השר למנוע היכרות עם עולמם - לא יכול להוות אינטרס ציבורי ראוי. קל וחומר שאינו יכול לגבור על עקרון העל של חופש הביטוי ועל זכותם להיות מיוצגים ביריד. שהרי אין כל תשש, כי השתתפות העותרים 1-2 ביריד, בין עשרות הגופים האחרים שיציגו בו את דברם, יגרום לפגיעה כלשהי, לא כל שכן פגיעה קשה, רצינית וחמורה כמאן דהוא, שהיא, ורק היא, תצדיק את הפגיעה בחופש הביטוי.

62. נהפוך הוא; כאמור לעיל הצגת נושא הנטייה החד מינית ביריד וחשיפתו בפני ציבור אנשי התינון עשויה רק להיטיב, באשר היא תסייע למורים ולמחנכים לתמוך בבני הנוער ההומו-לסבי ככל הנדרש בכדי למנוע מצעירים אלה סבל ומצוקה, המביאה לעיתים לכלל אסון, וכן תסייע למחנכים בהדרכת בני הנוער ההטרוסקסואלים על מנת שלא ישארו לכודים בדעות הקדומות הנובעות מבורות, אלא ילמדו לקבל ולהכיר את חבריהם בעלי הנטייה המינית השונה.

חלק ו': החלטת השר לוקה באפליה פסולה

63. עקרון על נוסף שהושם לאל ע"י השר בהחלטתו למנוע מהלסביות וההומוסקסואלים להשתתף ביריד, הינו עקרון השוויון, אשר בדומה לחופש הביטוי זכה אף הוא להכרה וחשיבות עליונים בשיטתנו המשפטית, ועם חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו הועלה לדרגת עקרון על חוקתי.

בג"צ דנילוביץ בעמ' 760 מול ד'.
בג"צ 5394/92 הופרט נ' יד ושם, פ"ד מח(3) 353, 362-363.
בג"צ 453/94 שדולת הנשים בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד מח(5) 501, 526.
בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הבטחון, פ"ד מט(4) 94, 130-133.

64. דומה כי אין צורך לשוב ולתאר עד כמה מפלה ופוגענית היא ההחלטה למנוע את הצגת נושא הלסביות וההומוסקסואליות ביריד, בעוד מגוון עצום של נושאים אחרים בחברה יוצג ביריד. במיוחד כאשר בבסיס החלטה זו אין כל צידוק ענייני, והינה תולדה של רצון השר להעלים מעין הציבור את אוכלוסיית ההומוסקסואלים והלסביות.

65. לא ניתן לדבר על עקרון השוויון בהקשר להומוסקסואלים וללסביות מבלי להזכיר את בג"צ דנילוביץ, בו הלך בית המשפט הנכבד צעד חשוב לקראת השוואת מעמדו של ציבור זה, כאשר התייחס לא רק לזכויותיהם כפרטים, אלא גם לזוגיות החד-מינית.

66. נזכיר גם דברים, שנאמרו ע"י בית משפט השלום בת"א, כאשר הובאה בפניו בקשתם של בעלי נכס לבטל חוזה שכירות לאחר שהתברר להם כי הנכס הושכר בכדי שימשש מקום מפגש להומוסקסואלים ולסביות. וכך אמר כב' סגן נשיא בימ"ש השלום חיים אילת בת.א (ת"א) 23319/90 פרוייקט גן העיר נ' הורביץ, פס"ד שלום ב' 139.

"כאשר בודקים שיקולים לא רלבנטיים כמו במקרה זה, קטן מאוד המרחק בין הכנסת שיקולים, אשר יכולים להזכיר ימים אפלים מאוד בהסטוריה, כגון דתו של אדם, צבע עורו, השקפת עולמו וכל אותם שיקולים, אשר די בהם כדי לעורר תלחלה וזוועה בכל אדם אשר רוצה לקיים את העקרונות ההומניים שעליהם כולנו מצווים. רוצה אני לומר לא רק מעשיהם של המבקשים היו פסולים, אלא גם דרך חשיבתם, ואומר אני זאת כמובן לא רק במישור המוסרי אלא כפי שפרטתי, גם על פי עקרונות המשפט."

67. עוד לעניין זה ר' א' רובינשטיין "המשפט הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל", הוצאת שוקן, מהדורה חמישית, 1996, כרך א' בעמ' 326.

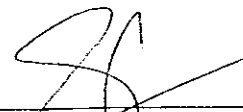
68. על ההשפעה הקשה של אפליה כנגד קבוצת אנשים בשל תכונה המאפיינת אותם אמר בית משפט נכבד זה דברים ברורים בבג"צ 953/87 פורז נ' ראש עיריית תל אביב יפו, פ"מ (2) 309, 332:

"אין לך גורם הרסני יותר לחברה מאשר תחושת בניה ובנותיה, כי נוהגים בהם איפה ואיפה. תחושת חוסר השוויון היא מהקשה שבתחושות. היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזהותו העצמית של האדם."

סיכום

לאור כל האמור בעתירה זו מתבקש בית משפט נכבד זה להוציא מלפניו צו על תנאי כמבוקש בראש עתירה זו, לקיים דיון דחוף בעתירה, ולאחר קבלת תשובת השר, לעשותו למוחלט.

כמו כן יתבקש בית המשפט הנכבד להשית על השר הוצאות לדוגמא, במיוחד נוכח העובדה כי לאחר שבית משפט נכבד זה כבר אמר את דברו בסוגייה הנדונה בעתירה זו, שב השר ומטריח את בית המשפט הנכבד, כמו גם את העותרים, לדון בנושא בשנית.

עירא עדן, עו"ד
ב"כ העותרים